

Hur personcentrerad upplever legitimerad personal att vården är?

En enkätundersökning i kommunal hälso- och sjukvård genomförd i samarbete med 12 av Göteborgsregionens kommuner hösten 2022

Theresa Larsen, FoU i Väst

Om enkätundersökningen

- Första veckan i oktober 2022 skickades en digital enkät ut till all legitimerad personal som varit anställd minst en månad i kommunal hälso- och sjukvård i kommunerna Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö (alla Göteborgsregionens medlemskommuner utom Kungsbacka).
- En kontaktperson i varje deltagande kommun förmedlade en länk till enkäten via e-post till berörd personal.
- Svartsperioden var den 6 oktober till den 6 november, men kan ha varierat något i kommunerna. En påminnelse gjordes via kommunernas kontaktperson.
- Enkäten ingår som en del i en större studie om personcentrering i kommunal vård och omsorg. Studien är godkänd av etikprövningsmyndigheten (Dnr. 2022-03400-01).
- Delar av enkätresultatet redovisas även i Göteborgsregionens nyckeltalsrapport kring god och nära vård och omsorg (som publiceras våren 2023).

Om urvalet och svarsfrekvensen

- Undersökningen omfattade **1 377** medarbetare i kommunerna sammantaget. Av dessa var **991** sjuksköterskor och **386** rehabiliteringspersonal, det vill säga arbetsterapeuter och fysioterapeuter eller sjukgymnaster.
- Antalet medarbetare som ingick i undersökningen varierade stort mellan kommunerna eftersom kommunerna är olika stora och ansvarar för olika många patienter.
- Den genomsnittliga svarsfrekvensen var **50 procent**. Svarsfrekvensen var lägre bland sjuksköterskor än bland rehabiliteringspersonal: **44 procent** jämfört med **65 procent** i kommunerna sammantaget.
- För sjuksköterskor varierade svarsfrekvensen i kommunerna mellan **23** och **72 procent**. För rehabiliteringspersonal var den **29** till **100 procent**. Öckerö kommun hade lägst svarsfrekvens för båda personalgrupper. Deras resultat särredovisas inte i rapporten men ingår i resultaten för samtliga kommuner.

Antal personer i urvalet, antal svar och svarsfrekvens

	Sjuksköterskor			Arbetsterapeuter & fysioterapeuter			All legitimerad personal		
	Antal i urvalet	Antal svar	Svarsfrekvens i procent	Antal i urvalet	Antal svar	Svarsfrekvens i procent	Antal i urvalet	Antal svar	Svarsfrekvens i procent
Ale	32	19	59	16	15	94	48	34	71
Alingsås	90	48	53	19	19	100	109	67	61
Göteborg	494	189	38	207	114	55	701	303	43
Härryda	43	18	42	15	9	60	58	27	47
Kungälv	51	27	53	23	20	87	74	47	64
Lerum	65	25	38	21	16	76	86	41	48
Lilla Edet	24	9	38	7	5	71	31	14	45
Mölnadal	62	20	32	28	20	71	90	40	44
Partille	43	30	70	21	9	43	64	39	61
Stenungsund	43	29	67	14	15	100	57	44	77
Tjörn	22	17	72	8	9	100	30	26	87
Öckerö	22	5	23	7	2	29	29	7	24
Totalt	991	436	44	386	253	65	1 377	689	50

Enkätens utformning

- Enkäten innehöll två delar. Den första utgjordes av bakgrundsfrågor om anställningskommun, ålder, kön, yrke, eventuell specialistutbildning, var majoriteten av patienterna bor som man vårdar, anställningsform, om man arbetar hel- eller deltid samt en fråga om upplevd stress i arbetet.
- Den andra delen innehöll en modifierad version av det validerade instrumentet mP-CAT¹ som syftar till att mäta i vilken utsträckning personalen bedömer att den vård de ger är personcentrerad. mP-CAT beskrivs mer detaljerat på nästa bild.

¹Larsen, T. & Lydahl, D. (2022) *Hur personcentrerad är kommunal hälso- och sjukvård? - patienters och sjuksköterskors upplevelser*. Göteborgsregionen, FoU i Väst.

Om mP-CAT

- mP-CAT-instrumentet är en bedömningsskala som bygger på självrapportering, och som utvecklats av forskare i Sverige och Australien¹. Ursprungsversionen (kallad P-CAT) är anpassad för vårdpersonal (framförallt sjuksköterskor) som arbetar med äldre patienter och patienter med demenssjukdom på sjukhus och vård- och omsorgsboenden.
- Forskare i Sverige har utvecklat och testat en kontextoberoende, modifierad version (mP-CAT)². mP-CAT består av 13 påståenden om vårdens utformning, arbetsmiljö och organisation. Varje påstående ger mellan 1 och 5 poäng. Ett totalvärde beräknas (13–65 poäng). Högre poäng indikerar högre grad av personcentrering.
- Det finns inga gränsvärden framtagna för när vården ska anses vara mycket eller lite personcentrerad mätt med mP-CAT. Enligt ett protokoll framtaget av La Trobe University i Australien kan värden mellan 52 och 65 tolkas som hög personcentrering, värden mellan 13 och 26 som låg personcentrering och värden däremellan som genomsnittlig personcentrering³. Gränsvärdena är dock inte grundade på studier av olika verksamheters resultat utan baseras på antagandet att 1 till 2 poäng på ett påstående är ett dåligt resultat, 3 genomsnittligt och 4 samt 5 gott.

¹ Edvardsson, D., Fethersonhaugh, D., Nay, R., Gibson, S. (2010). Development and initial testing of the Person-centred Care Assessment Tool (P-CAT). *International Psychogeriatrics*, 22(1):101–108.

² Selan, D., Jakobsson, U., Condelius, A. (2017). The Swedish P-CAT: modification and exploration of psychometric properties of two different versions. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31(3):527–535.

³ La Trobe University. *Notes on Scoring of the Person-Centred Care Assessment Tool (P-CAT)*.

Jämförelse med 2021 års undersökning

- Våren 2021 skickades en nästan identisk enkät ut till sjuksköterskor som arbetade i den kommunala hälso- och sjukvården i Ale, Alingsås, Göteborg, Kungälv, Lerum, Mölndal, Partille, Stenungsund och Tjörn (alla Göteborgsregionens medlemskommuner utom Härryda, Kungsbacka, Lilla Edet och Öckerö).
- I denna rapport redovisas även resultatet för 2021 års undersökning i jämförelse 2022 års resultat för sjuksköterskor. Svarsfrekvensen på förra årets undersökning var 44 procent, det vill säga på samma nivå som resultatet för gruppen 2022 (se bilaga 2 för svarsfrekvenser på kommunnivå).
- I de fall som formuleringen av en fråga justerats mellan åren framgår det i redovisningen av resultatet.
- I rapporten redovisas oftast 2022 års resultat uppdelat på sjuksköterskor samt rehabiliteringspersonal (fysioterapeuter och arbetsterapeuter). Vi har valt att inte särredovisa resultat för fysioterapeuter och arbetsterapeuter eftersom svarsunderlaget baseras på relativt få personer.

Resultatens representativitet och jämförbarhet

- Eftersom svarsfrekvensen varierar kraftigt mellan kommunerna är kommuner med hög svarsfrekvens överrepresenterade och bidrar mer till totalresultatet än de borde göra.
- Eftersom svarsfrekvensen är högre bland rehabiliteringspersonal är denna yrkesgrupp överrepresenterad. Rehabiliteringspersonalens svar bidrar mer till totalresultatet i förhållande till sitt antal än om svarsfrekvensen hade varit lika stor bland båda yrkesgrupperna.
- Enligt instruktioner till kommunerna skulle enkäten distribueras till både tillsvidareanställda, tidsbegränsat anställda och timanställda. Då 96 procent av respondenterna har uppgett att de är tillsvidareanställda finns skäl att tro att enkäten inte nått alla med andra anställningsformer, eller att svarsfrekvensen bland dem är lägre.
- I GR-genomsnittet för 2022 ingår samtliga Göteborgsregionens medlemskommuner utom Kungsbacka. I GR-genomsnittet för 2021 ingår inte Kungsbacka, Härryda, Lilla Edet och Öckerö.
- I 2022 års undersökning är Härryda och Lilla Edet de kommuner som får högst resultat på mP-CAT. Det är rimligt att anta att de skulle fått höga värden även 2021 om de deltagit i undersökningen då. Förändringar i resultat på GR-nivå mellan år 2021 och 2022 skulle därför kunna förklaras av att det var olika kommuner som ingick i undersökningarna istället för att det skett en faktisk förändring i hur personcentrerat personalen arbetar.

Resultat från 2022 års undersökning

- Det genomsnittliga resultatet för hur personcentrerat den legitimerade personalen upplever att de arbetar mätt med mP-CAT var 48,9. Skalan går från 13 till 65 där högre värden innebär att man arbetar mer personcentrerat.
- Högst värde på mP-CAT hade legitimerad personal i Härryda kommun (54,3 poäng). Lägst värde hade Stenungsund (43,1 poäng).
- Bland de 13 påståenden som ingår i mP-CAT var det störst andel respondenter som alltid eller ofta instämde i påståendena ”vi tar hänsyn till den enskildes önskningsar i den vård som ges”² samt ”vi diskuterar ofta hur vi ska ge en vård som utgår från den enskildes behov”³.
- Bland de 13 påståenden som ingår i mP-CAT var det lägst andel respondenter som helt eller delvis tog avstånd från påståendena ”Det är svårt för den enskilde att röra sig i miljön”⁴ samt ”miljön hindrar mig från att ge en vård som utgår från den enskildes behov”⁵.
- 19 procent av sjuksköterskorna och 26 procent av rehabiliteringspersonalen har svarat att de ofta eller alltid känner sig stressade i sitt arbete.
- Andelen respondenter som svarat att de ofta eller alltid känner sig stressade i sitt arbete minskar ju äldre respondenten är.

¹ Selan, D., Jakobsson, U., Condellius, A. (2017). The Swedish P-CAT: modification and exploration of psychometric properties of two different versions. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31(3):527–535.

² 91 procent av både sjuksköterskor och rehabiliteringspersonal

³ 88 procent av sjuksköterskorna och 89 procent av rehabiliteringspersonalen

⁴ 41 procent av sjuksköterskorna och 26 procent av rehabiliteringspersonalen

⁵ 48 procent av sjuksköterskorna och 44 procent av rehabiliteringspersonalen.

Jämförelse av 2022 och 2021 års resultat

Jämförelsen mellan 2022 och 2021 års resultat görs bara för sjuksköterskor eftersom rehabiliteringspersonal inte ingick i 2021 års undersökning.

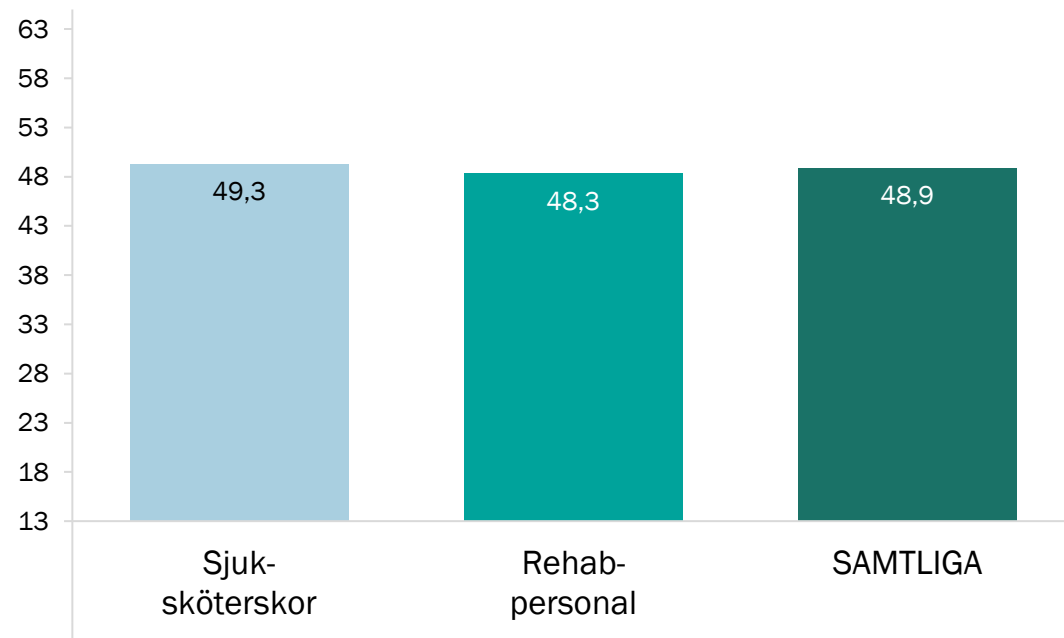
- Sjuksköterskors upplevelse av hur personcentrerat de arbetar mätt med mP-CAT har ökat med 0,4 enheter från år 2021 till år 2020. Förändringen är så liten att det inte går att säga om skillnaden beror på en faktisk förändring i sättet att arbeta. Förändringen skulle kunna förklaras av att det inte är samma kommuner som ingår i 2021 och 2022 års undersökningar.
- På några områden ser förutsättningarna i flera kommuner ut att ha förbättrats vad gäller möjligheterna att ge en personcentrerad vård. Till exempel förefaller fler delta på formella teammöten där den enskildes vård diskuteras och färre svarar att de inte har tid att ge en vård som utgår från den enskildes behov.
- På andra områden förefaller förutsättningarna istället ha försämrats. Färre anser att de ofta diskuterar hur de ska ge en vård som utgår från den enskildes behov, att de har frihet att ändra arbetsrutiner utifrån hur den enskilde vill ha det eller att vården är anpassad efter den enskildes behov.

Sambandsanalyser och slutsatser

- Ett signifikant samband ses mellan stress och hur personcentrerat personalen själva upplever att de arbetar. Ju mer stressad personalen är, desto mindre personcentrerat upplever de att de arbetar (mätt med mP-CAT). ($p < 0.001$)
- Det finns även ett signifikant samband mellan hur gammal respondenten är och upplevd stress i arbetet. Ju yngre respondenten är, desto mer stress upplever de i arbetet. ($p < 0.01$)
- Det finns också ett signifikant samband mellan ålder och utfall på mP-CAT. Ju äldre respondenten är, desto mer personcentrerat bedömer personen att den arbetar. ($p < 0.01$)
- Ett signifikant samband ses även mellan anställningsform och utfall på mP-CAT. Personer med en tillsvidareanställning bedömer att de arbetar mer personcentrerat än personer med tidsbegränsad anställning eller timanställning. ($p < 0.05$)
- Däremot ses inget signifikant samband mellan kön, yrke eller specialistutbildning och hur personcentrerat personalen bedömer att de arbetar mätt med mP-CAT.
- Resultatet innebär att kommuner där personalens medelålder är lägre än genomsnittet förväntas få lägre värden på mP-CAT än kommuner där medelåldern är högre. Det finns en samvariation mellan ålder, stress och anställningsform samt resultat på mP-CAT.

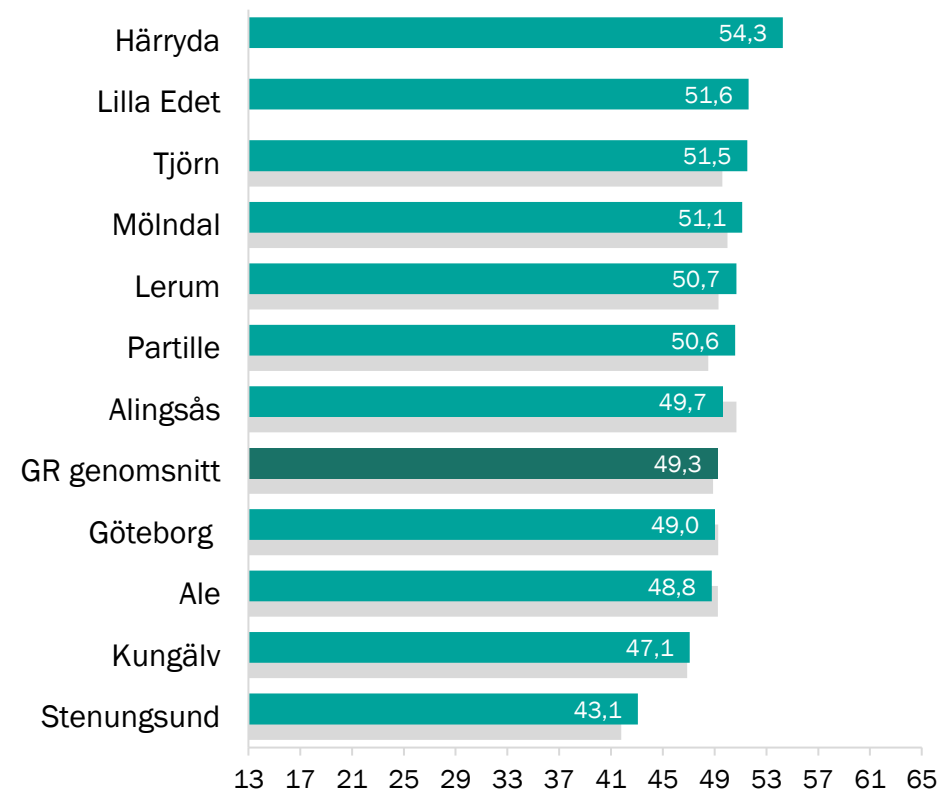
Personalens upplevda grad av personcentrering (mP-CAT-index*)

Legitimerad personal, 2022

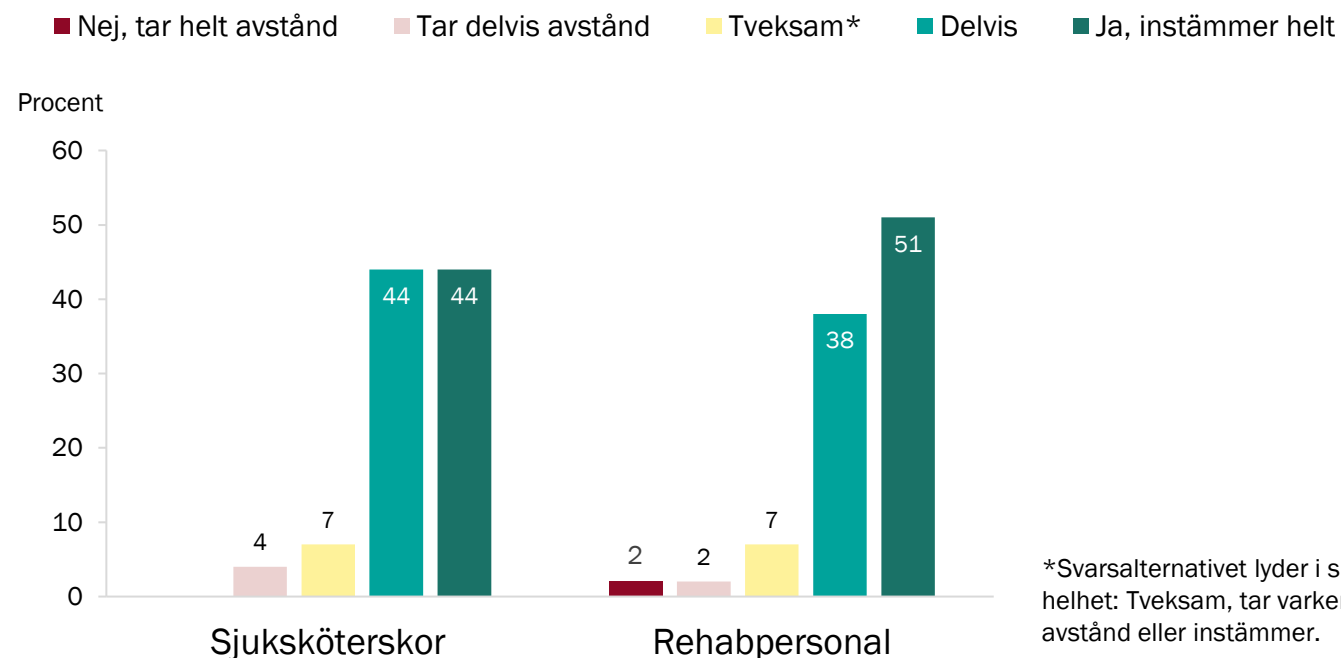
*mP-CAT är ett mätinstrument som bygger på 13 påståenden om vårdens utformning, arbetsmiljö och organisation. Varje påstående ger mellan 1 och 5 poäng. Ett totalvärde beräknas (13–65 poäng). Högre poäng indikerar högre grad av personcentrering.

Sjuksköterskor, 2022 jämfört med 2021 (skuggade staplar)

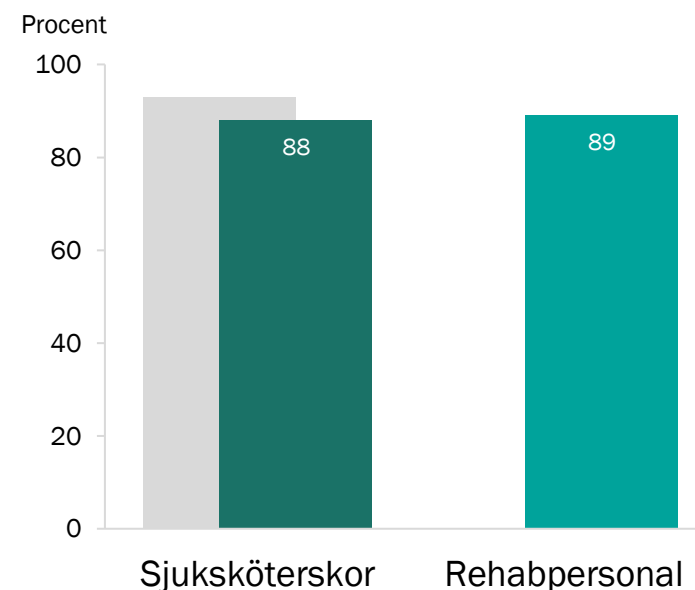

1. "Vi diskuterar ofta hur vi ska ge en vård som utgår från den enskildes behov"

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

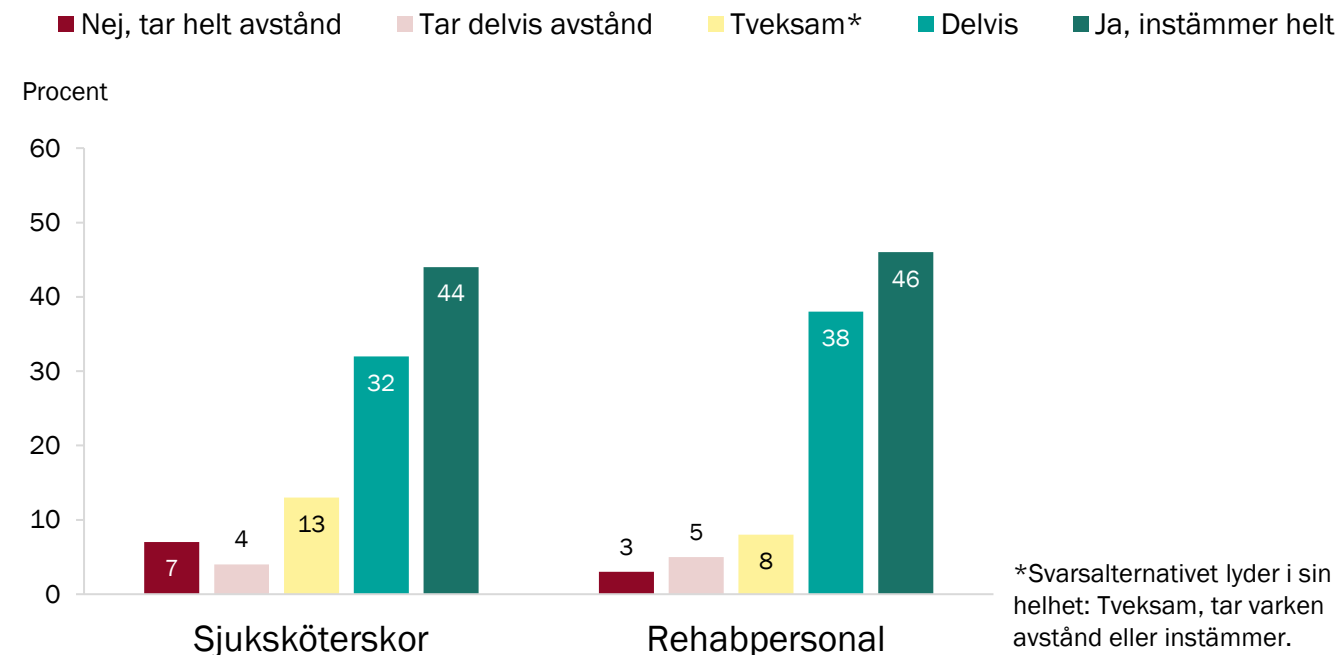

Andel som instämmer helt eller delvis – inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

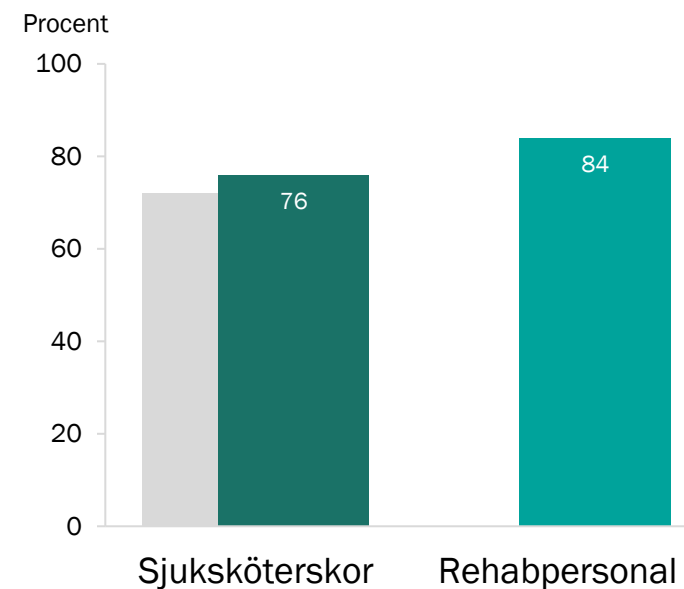
2. "Vi har formella teammöten där vi diskuterar den enskildes vård".

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

Andel som instämmer helt eller delvis

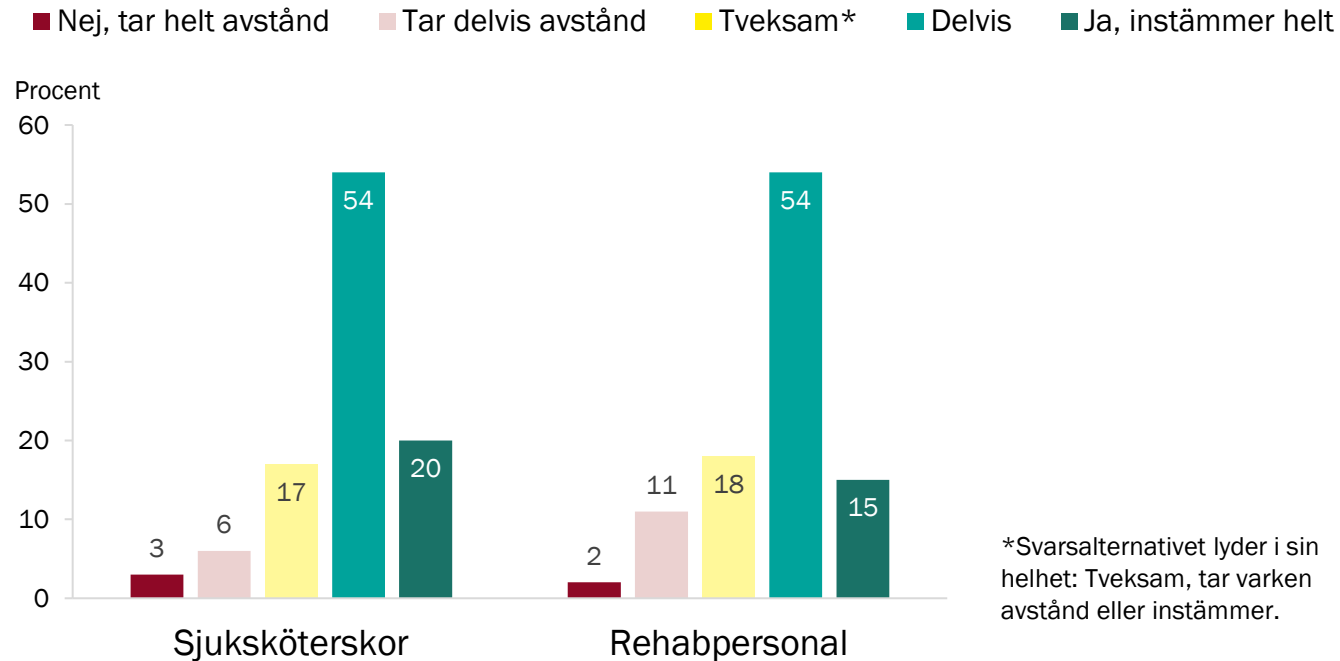
– inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

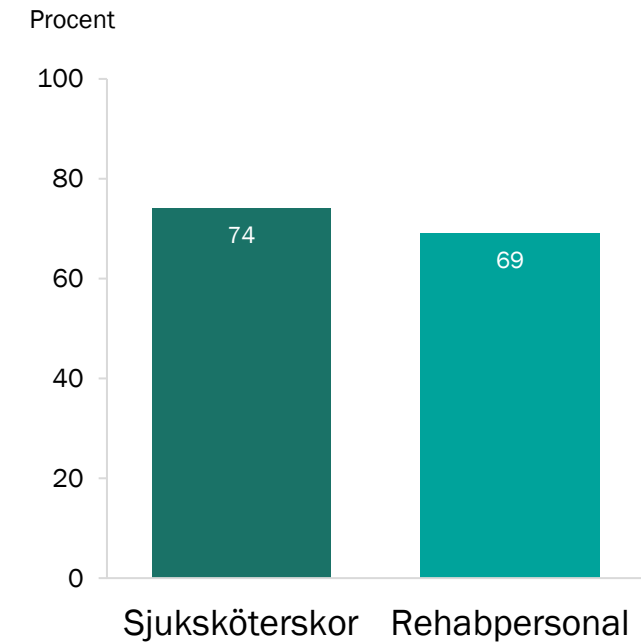
3. "Kunskaper om den enskildes livshistoria används i den enskildes vård".

År 2021 var påståendet formulerat: Kunskaper om den enskildes livshistoria används i de vårdplaner vi har. Resultaten för 2021 och 2022 är därför ej jämförbara och 2021 års resultat redovisas inte.

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

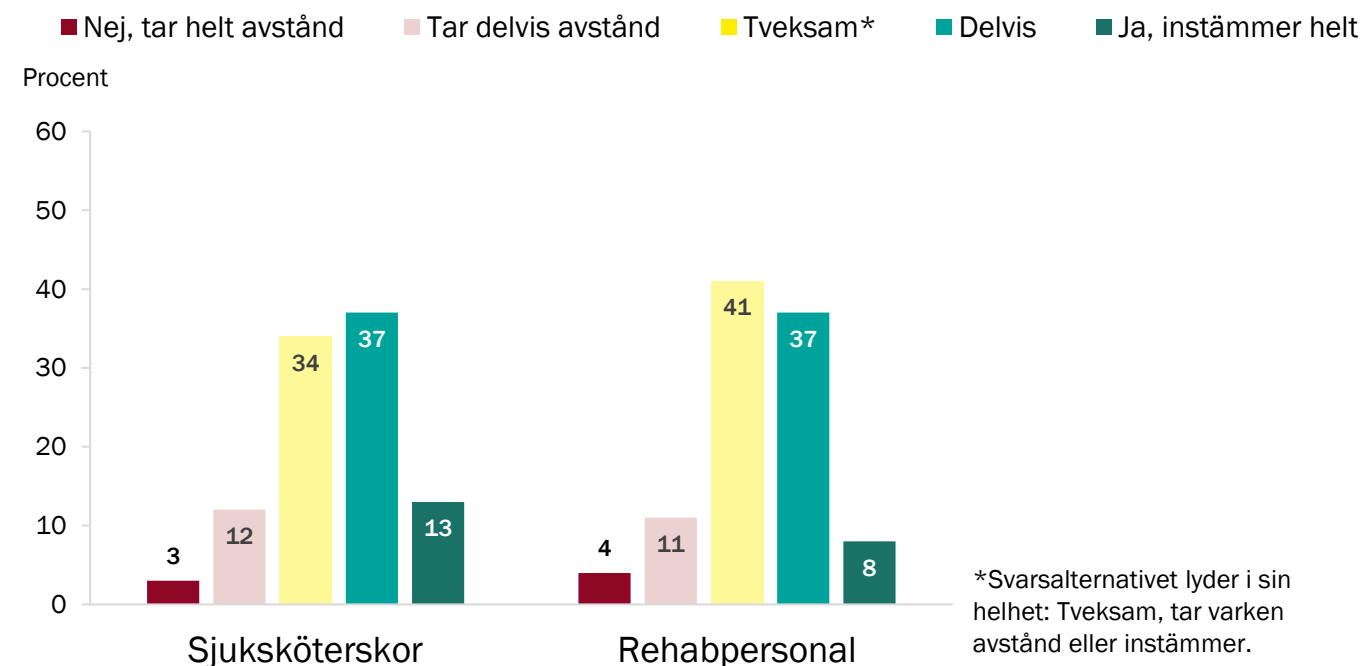

Andel som instämmer helt eller delvis

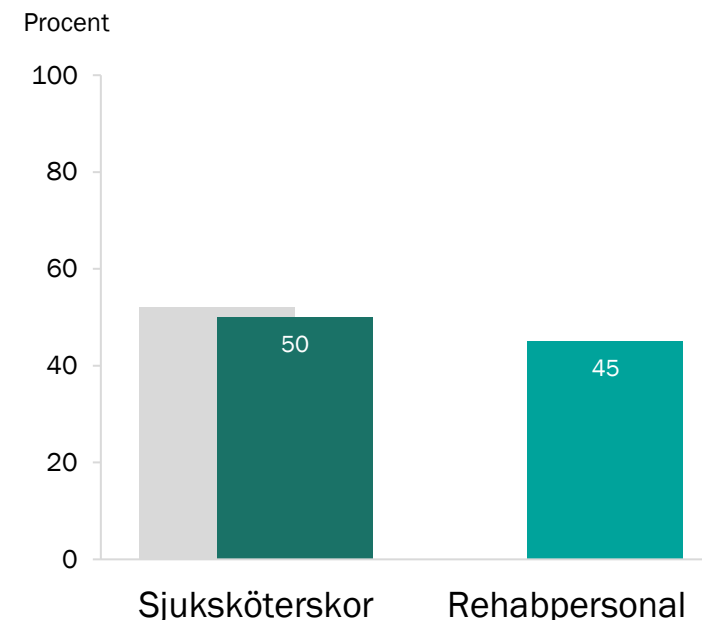

4. "Relationen mellan den enskilde och personal är viktigare än arbetsuppgifterna".

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

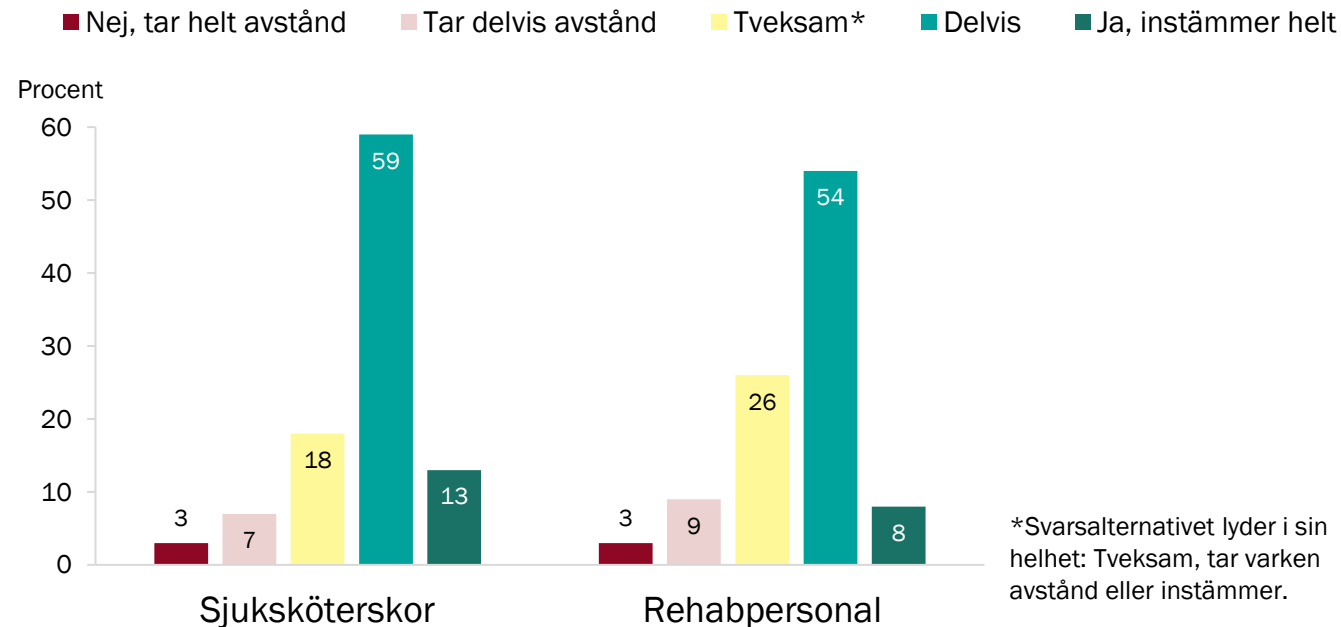

Andel som instämmer helt eller delvis – inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

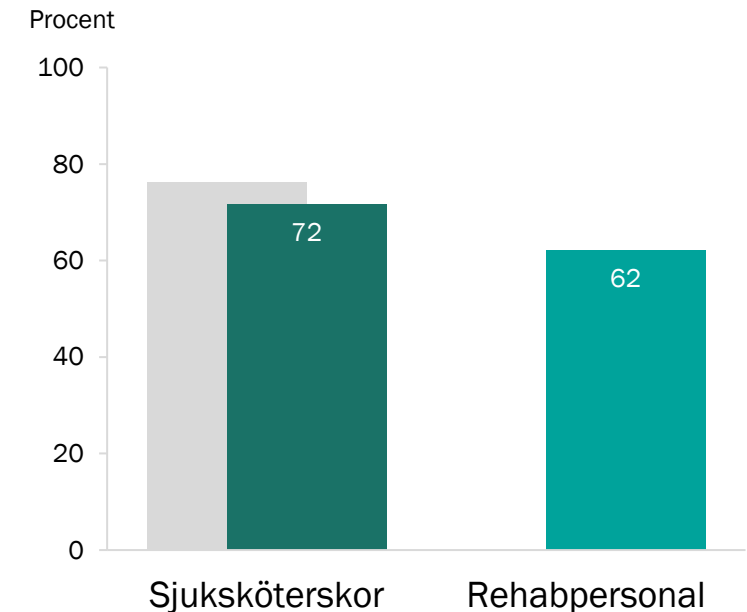

5. "Vi har frihet att ändra på arbetsrutiner utifrån hur den enskilde vill ha det".

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

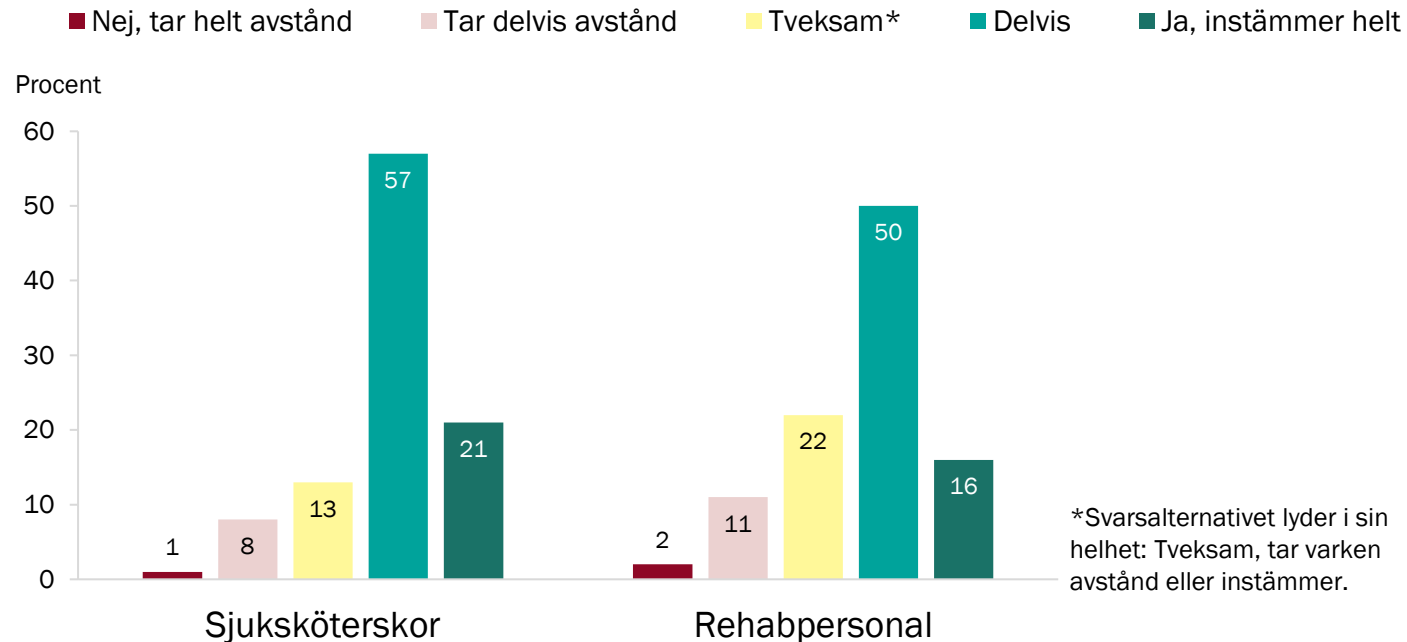

Andel som instämmer helt eller delvis – inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

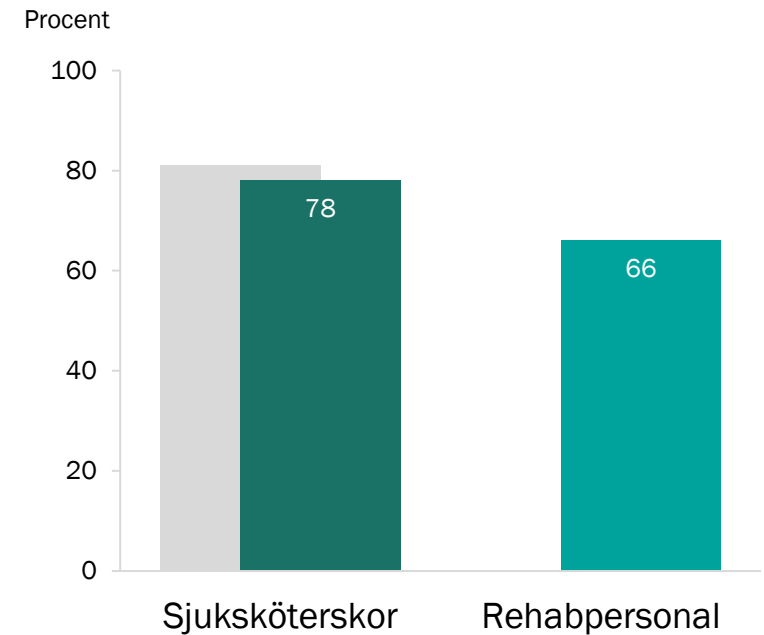

6. "Vården är anpassad efter den enskildes behov".

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

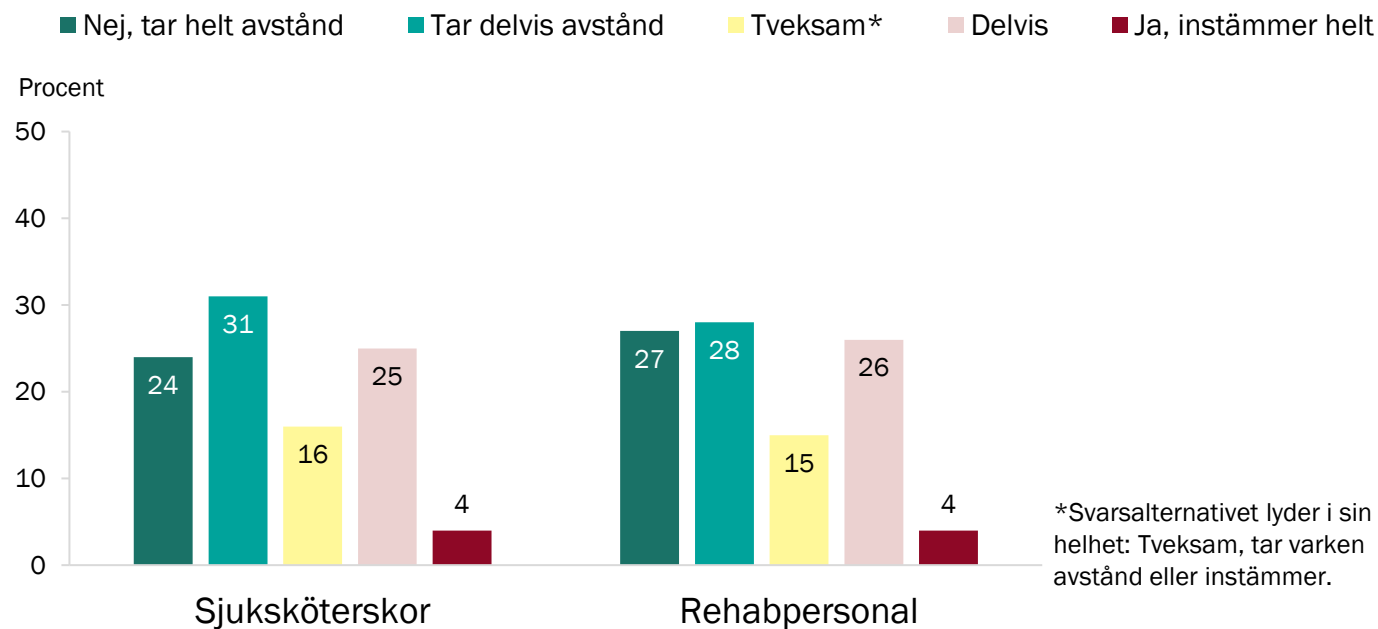

Andel som instämmer helt eller delvis - inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

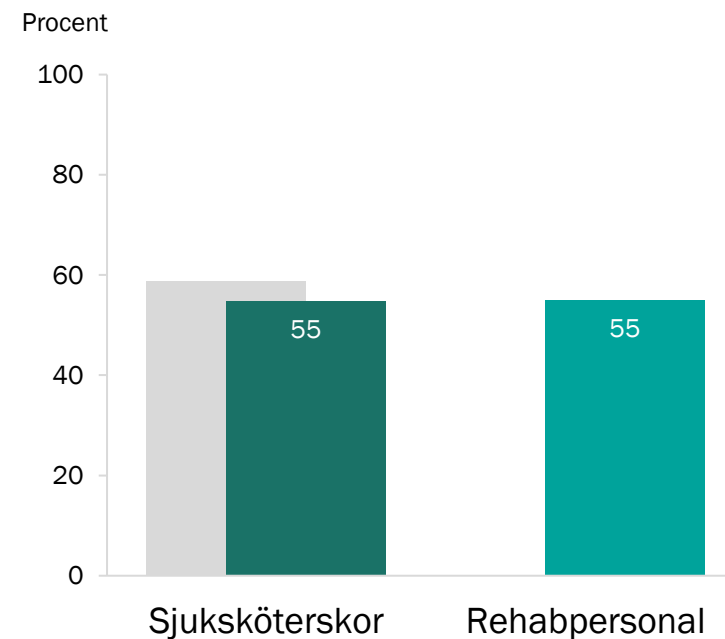

7. "Jag har helt enkelt inte tid att ge en vård som utgår från den enskildes behov".

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

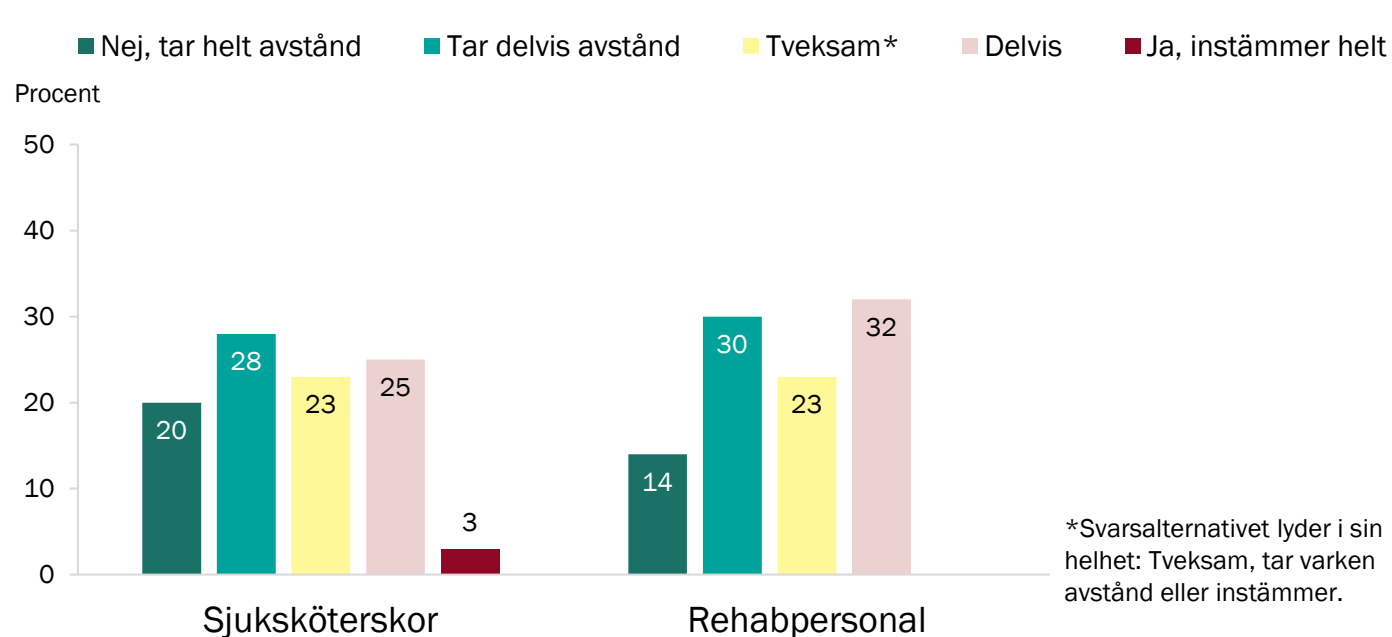
Andel som helt eller delvis tar avstånd - inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

8. "Miljön hindrar mig från att ge en vård som utgår från den enskildes behov"

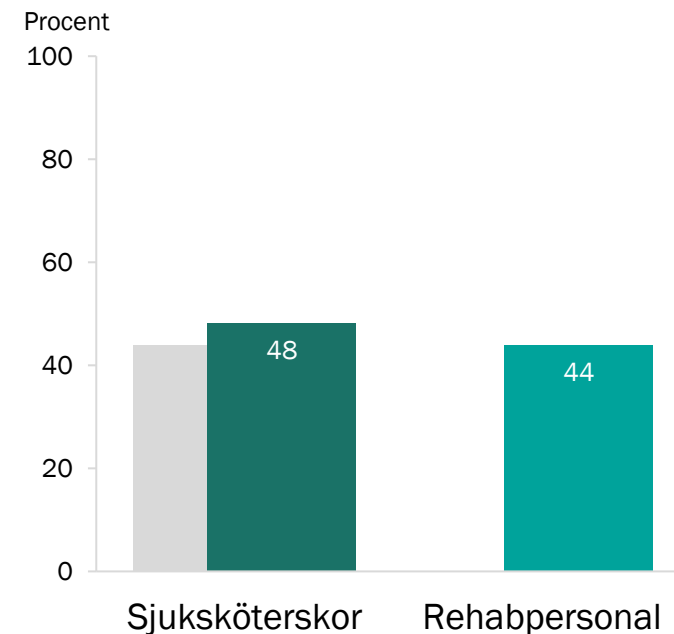
Med "miljö" avses personalens huvudsakliga arbetsmiljö, det vill säga den enskildes hem, vård- och omsorgsboende eller korttidsenhet.

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

*Svarsalternativet lyder i sin helhet: Tveksam, tar varken avstånd eller instämmer.

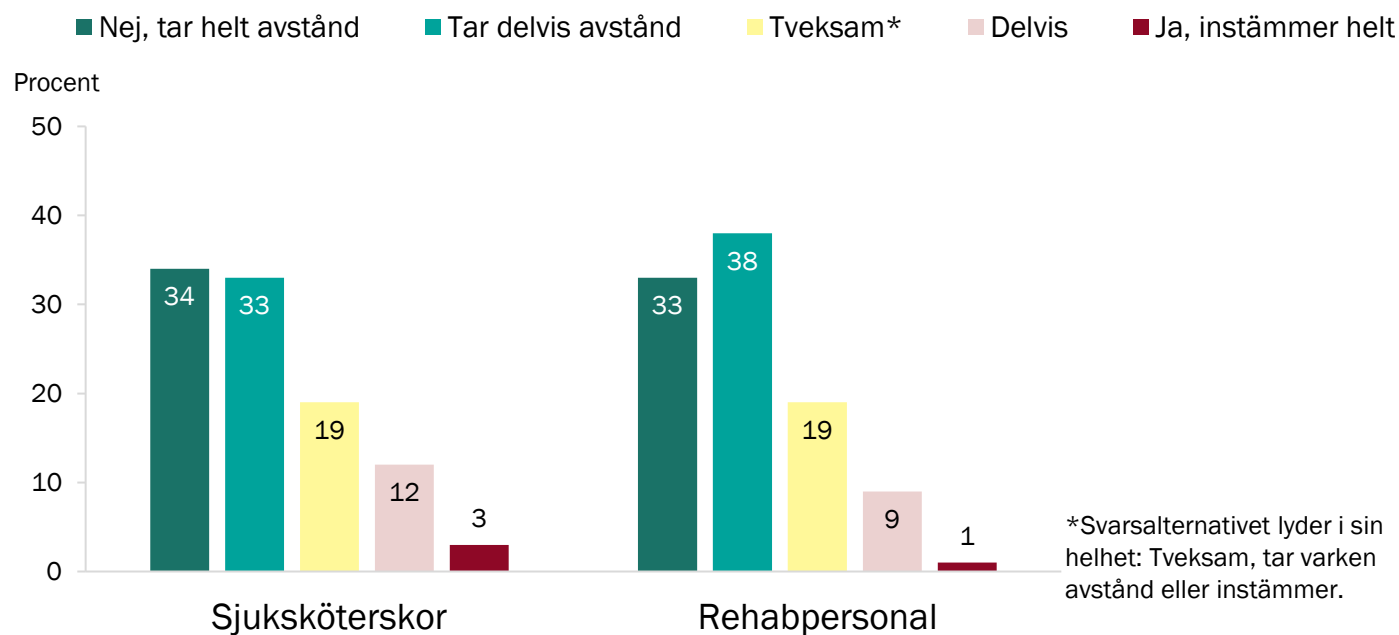
Andel som helt eller delvis tar avstånd - inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

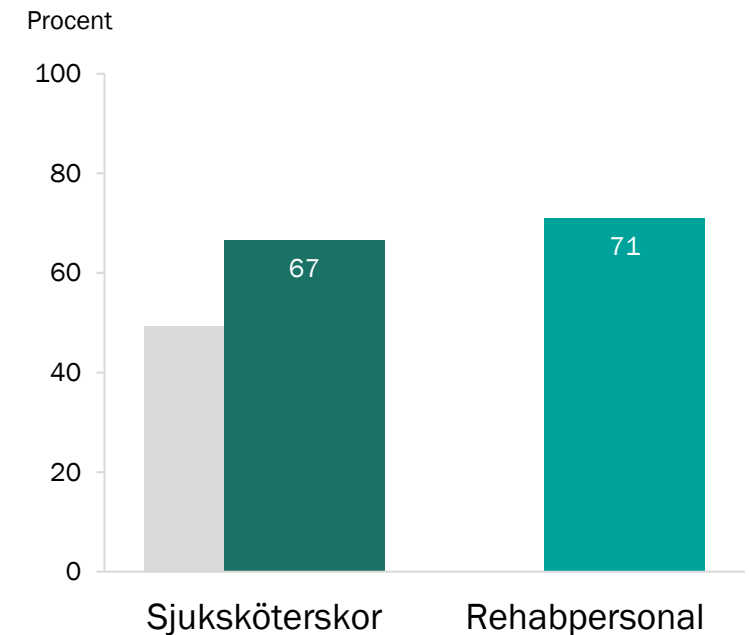
9. "Vi måste få jobbet gjort innan vi kan bekymra oss om att skapa en miljö som är anpassad efter den enskildes behov".

Med "miljö" avses personalens huvudsakliga arbetsmiljö, det vill säga den enskildes hem, vård- och omsorgsboende eller korttidsenhet.

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

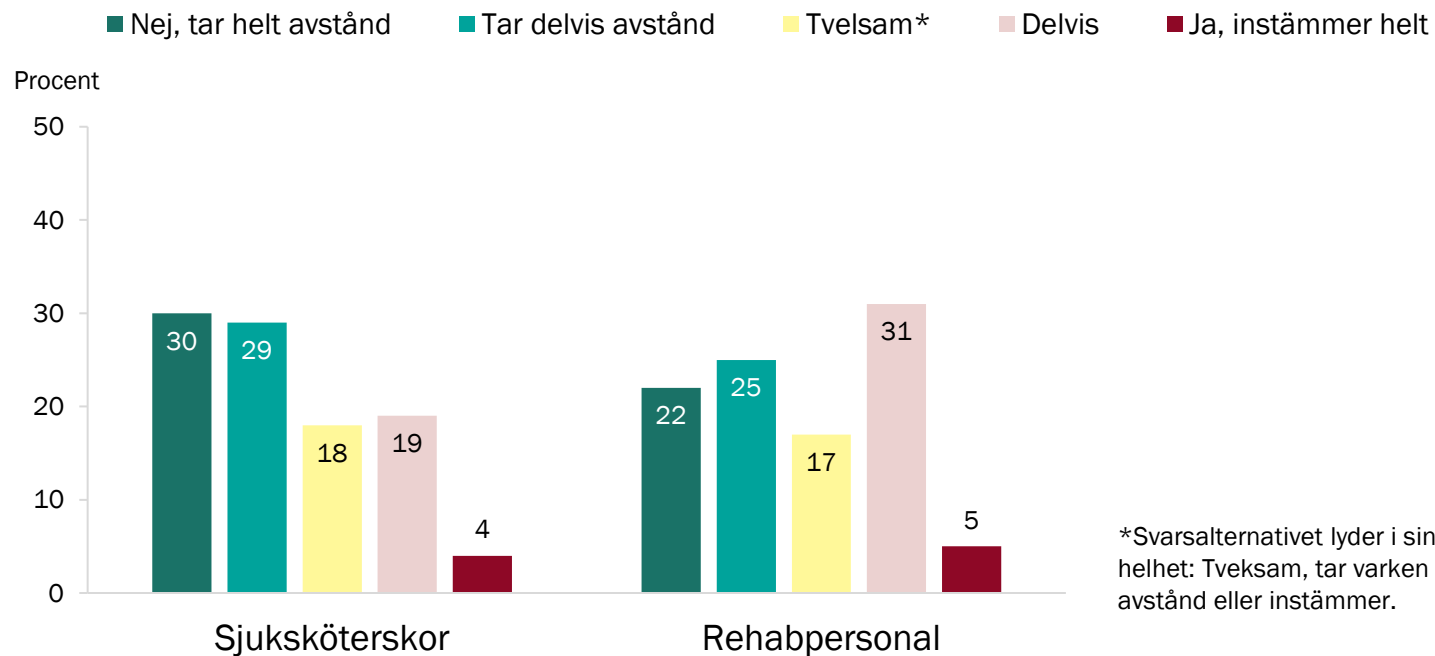

Andel som helt eller delvis tar avstånd – inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

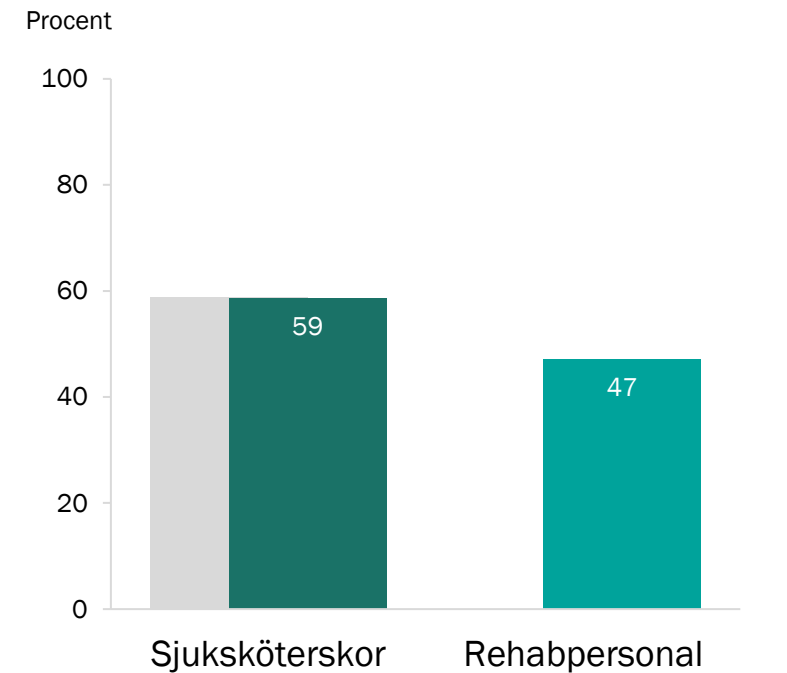
10. "Den här organisationen hindrar mig från att ge en vård som är anpassad efter den enskildes behov".

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

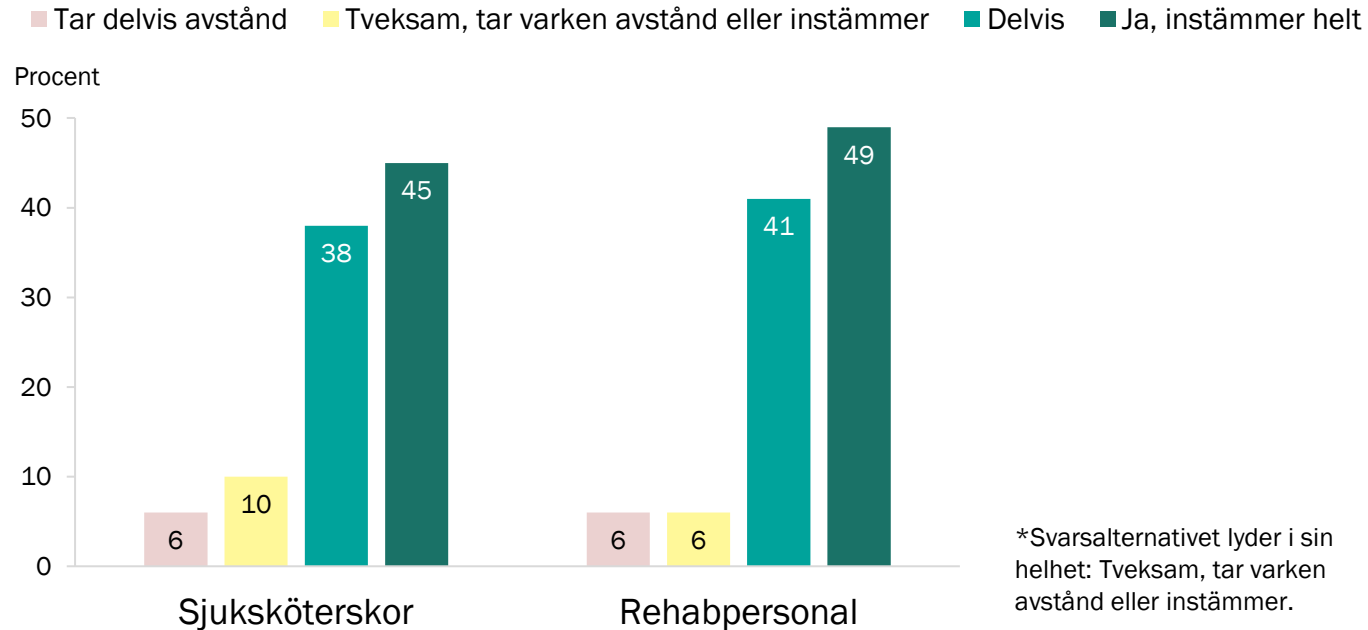
*Svarsalternativet lyder i sin helhet: Tveksam, tar varken avstånd eller instämmer.

Andel som helt eller delvis tar avstånd - inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

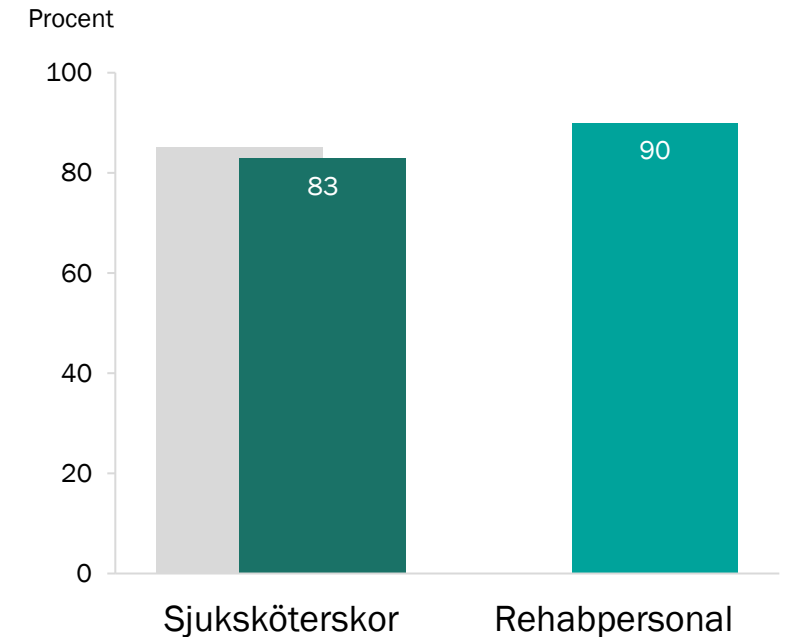

11. "Bedömning av den enskildes behov sker vid varje kontakt".

Svarsfördelning alla deltagande kommuner

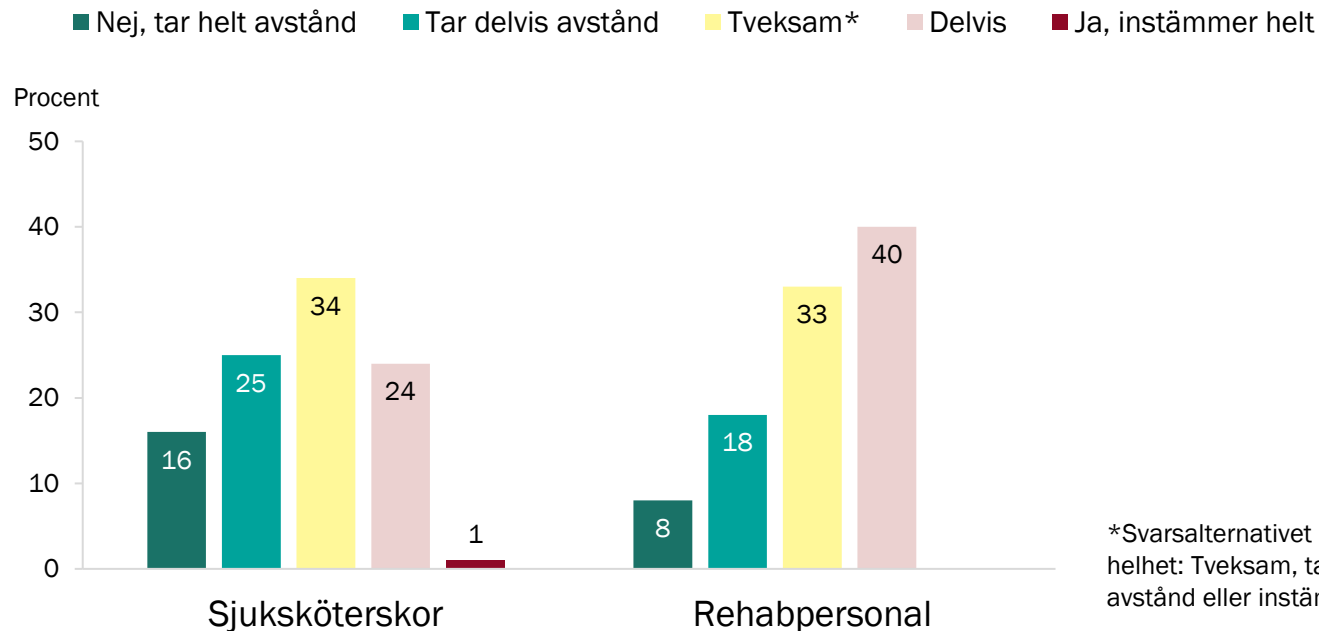
Andel som instämmer helt eller delvis - inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

12. "Det är svårt för den enskilde att röra sig i miljön".

Med "miljö" avses personalens huvudsakliga arbetsmiljö, det vill säga den enskildes hem, vård- och omsorgsboende eller korttidsenhet.

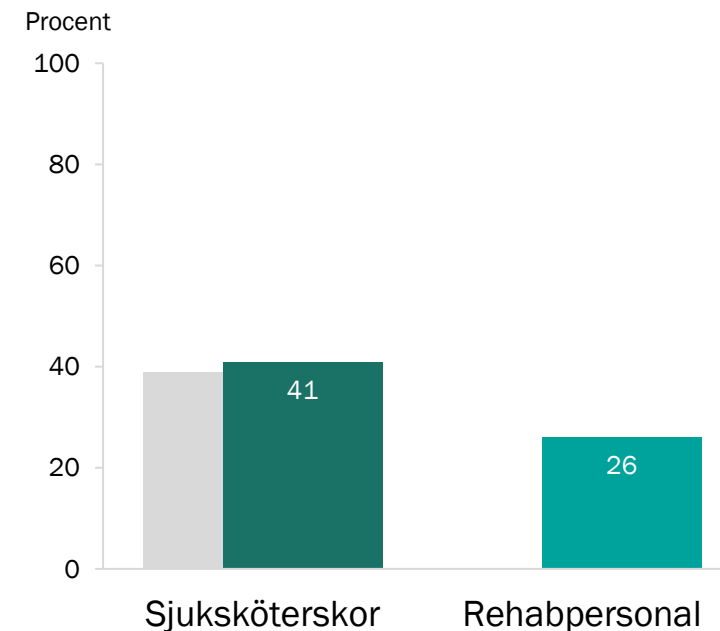
Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

*Svarsalternativet lyder i sin helhet: Tveksam, tar varken avstånd eller instämmer.

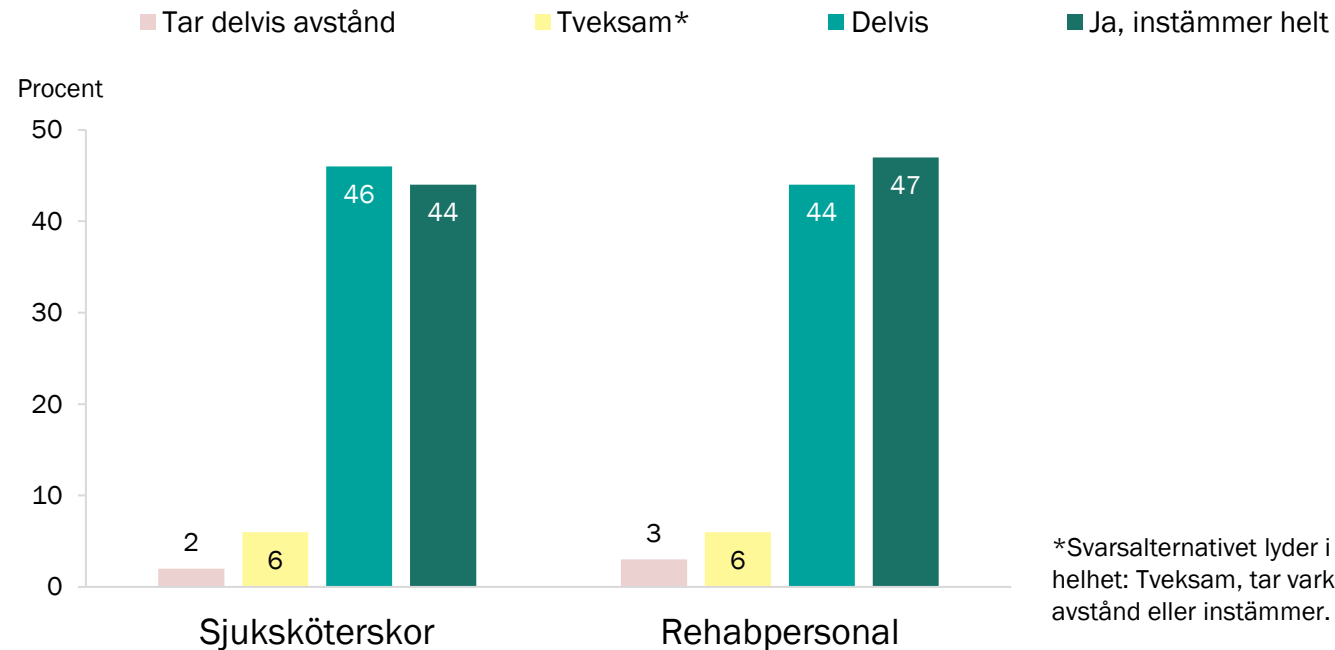
Andel som helt eller delvis tar avstånd

- inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

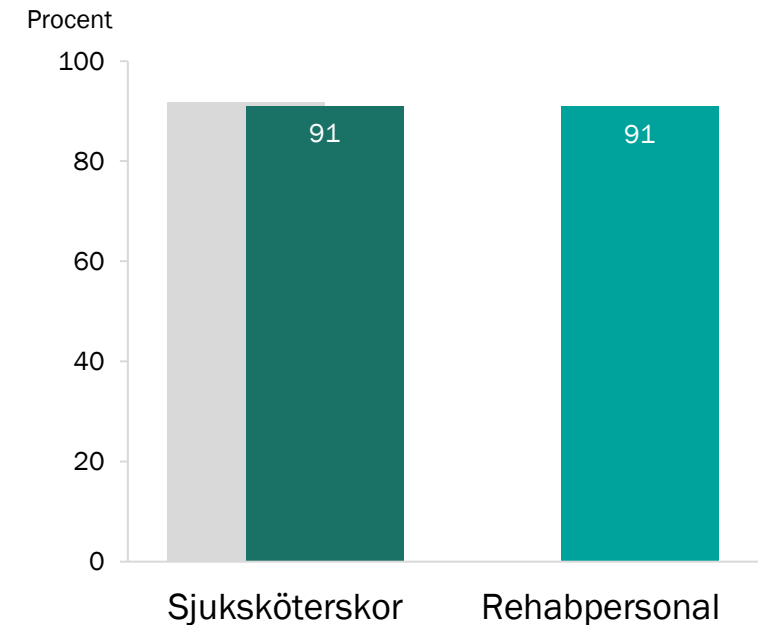

13. "Vi tar hänsyn till den enskildes önskningar i den vård som ges".

Svarsfördelning för alla deltagande kommuner

Andel som instämmer helt eller delvis - inklusive jämförelse med 2021 års resultat för sjuksköterskor (skuggad stapel)

Sammanfattning – förutsättningar för personcentrerad vård

Andel som svarat att de *instämmer helt* eller *delvis* i Göteborgsregionens kommuner exklusive Kungälv (större andelar innebär mer personcentrerad vård).

1. Vi diskuterar ofta hur vi ska ge en vård som utgår från den enskildes behov.

2. Vi har formella teammöten där vi diskuterar den enskildes vård.

3. Kunskaper om den enskildes livshistoria används i den enskildes vård.

4. Relationen mellan den enskilde och personal är viktigare än arbetsuppgifterna.

5. Vi har frihet att ändra på arbetsrutiner utifrån hur den enskilde vill ha det.

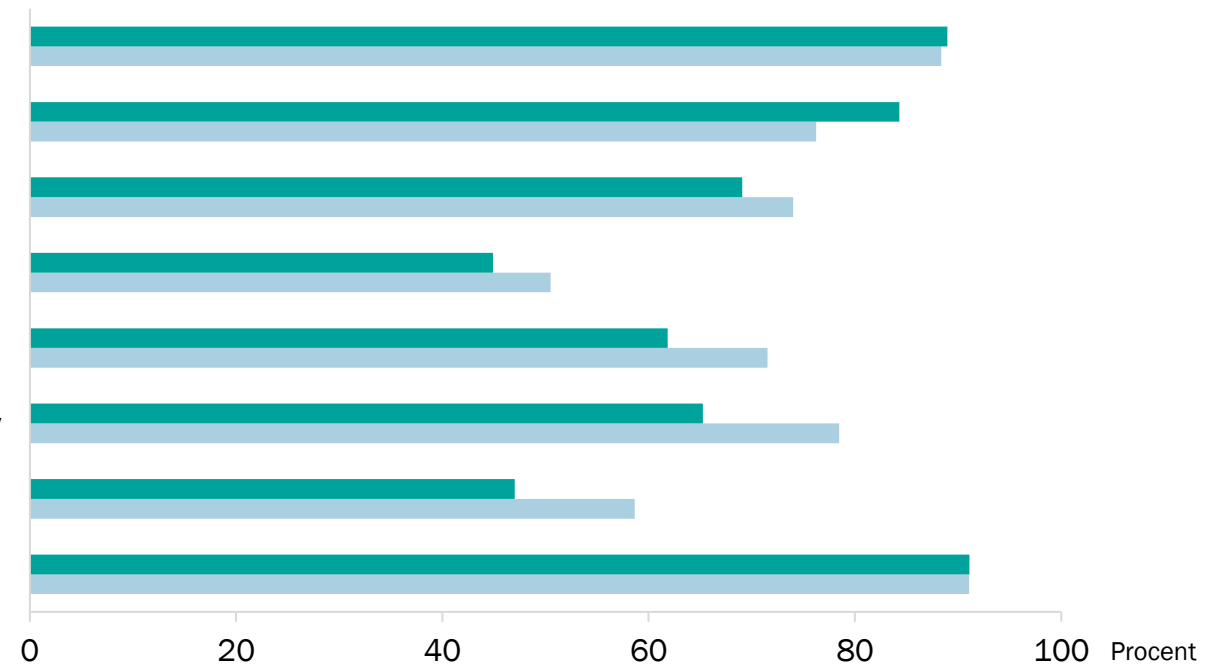
6. Vården är anpassad efter den enskildes behov

11. Bedömning av den enskildes behov sker vid varje kontakt.

13. Vi tar hänsyn till den enskildes önsknings i den vård som ges.

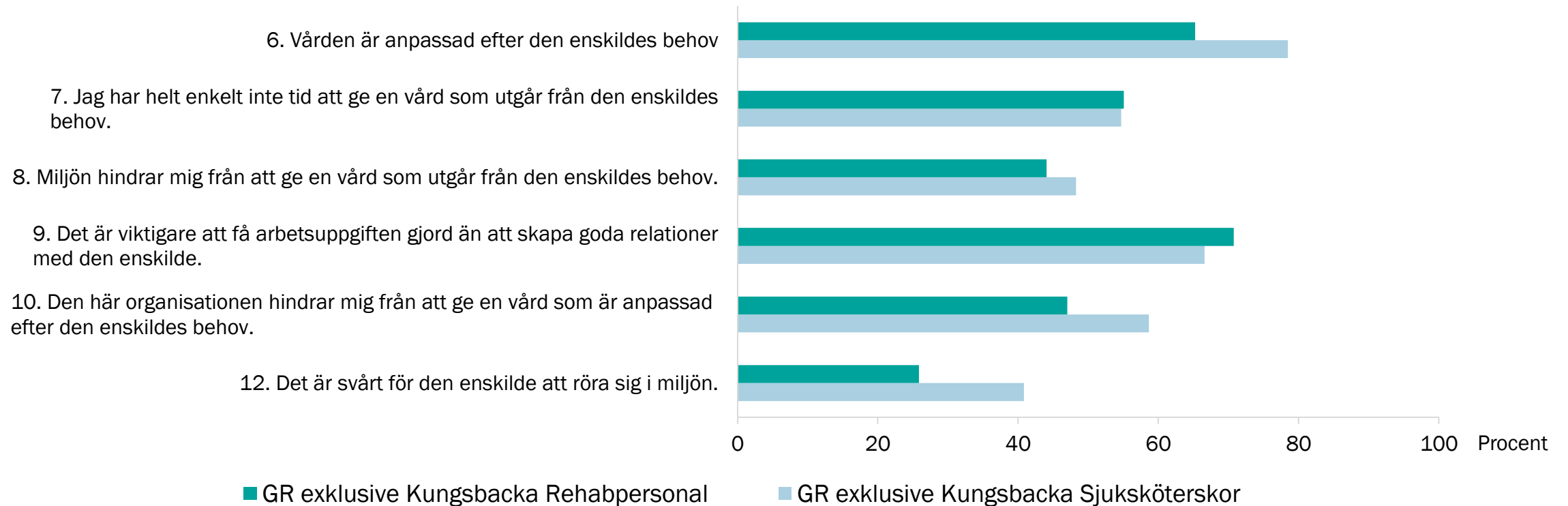
■ GR exkl. Kungälv Rehabpersonal

■ GR exkl. Kungälv Sjuksköterskor

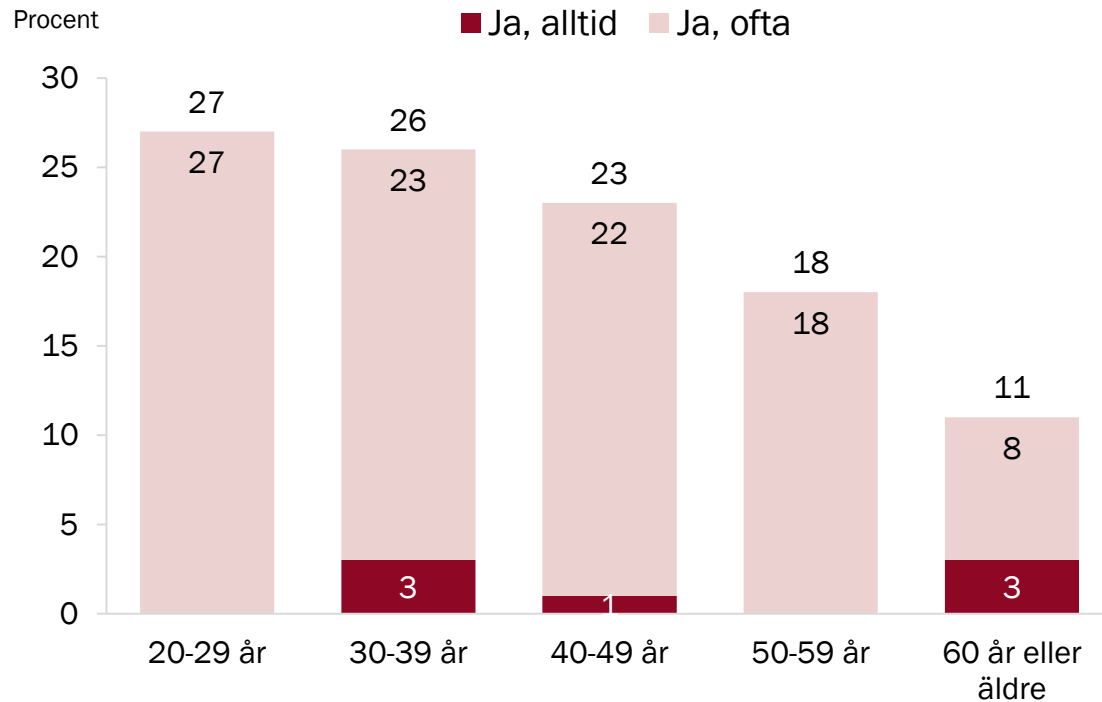
Sammanfattning – hinder för personcentrerad vård

Andel som svarat att de *helt* eller *delvis* tar avstånd i Göteborgsregionens kommuner exklusive Kungälv (större andelar innebär mer personcentrerad vård).

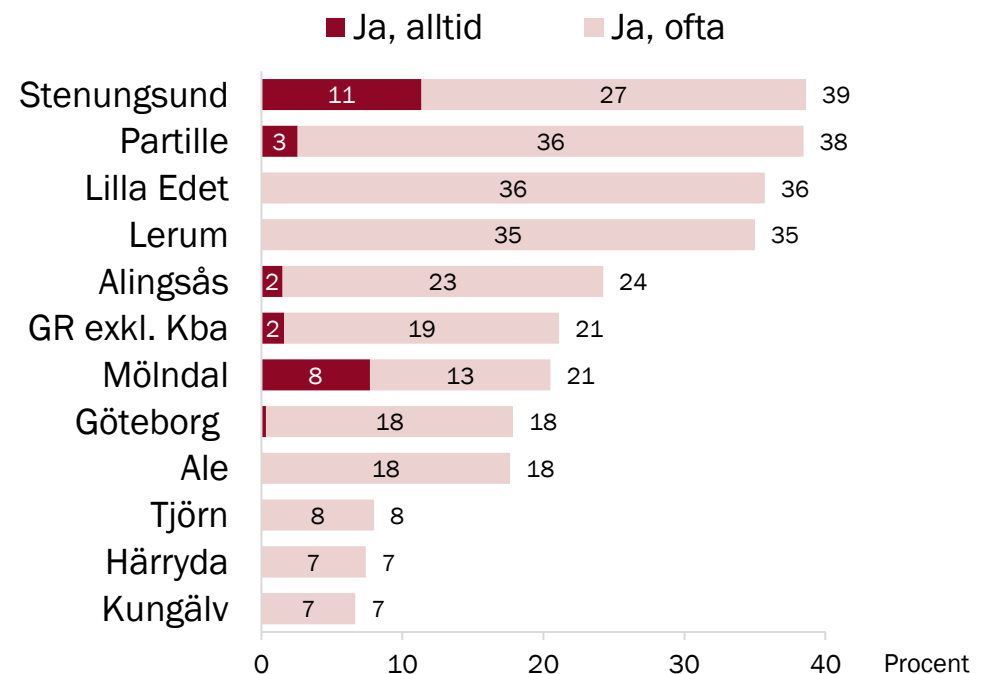

Andel legitimerad personal som svarat att de alltid eller ofta känner sig stressade i sitt arbete

All legitimerad personal fördelat på ålder

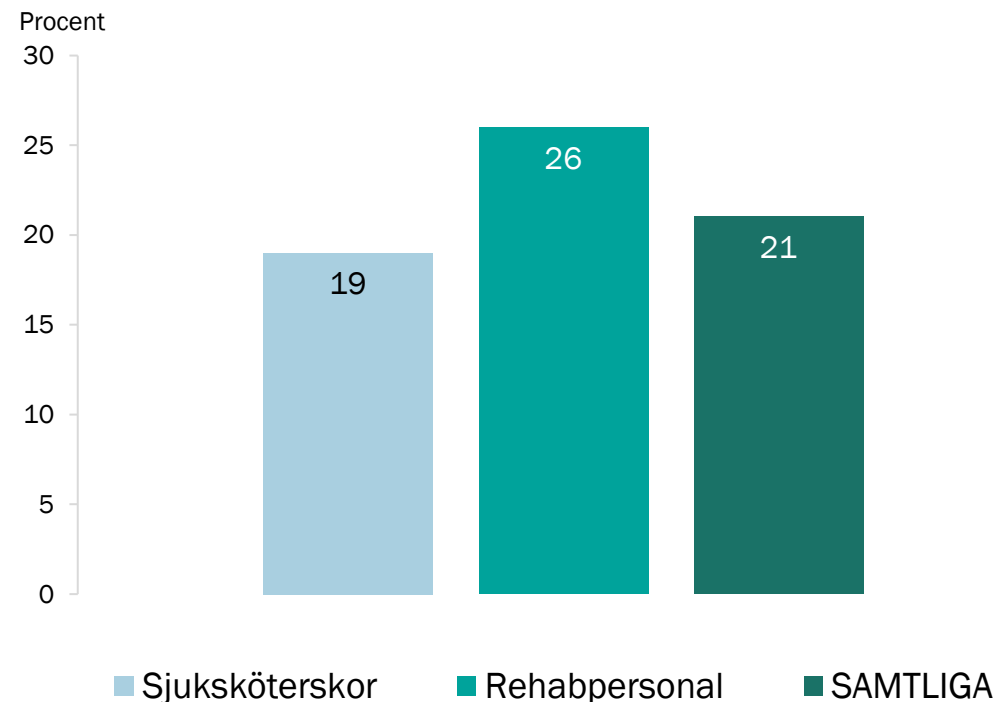

All legitimerad personal fördelat på kommun

Andel legitimerad personal som ofta eller alltid känner sig stressad i sitt arbete

Per personalgrupp i alla deltagande kommuner

Om respondenterna

	Medelålder	Andel kvinnor	Andel med specialistutbildning	Andel tillsvidareanställda	Andel heltidsanställda
Ale	42	94	15	97	56
Alingsås	42	93	16	94	65
Göteborg	45	85	21	97	75
Härryda	50	85	52	100	63
Kungälv	46	98	26	98	56
Lerum	44	90	7	98	48
Lilla Edet	45	93	29	93	71
Mölnadal	45	83	30	97	67
Partille	44	85	26	90	54
Stenungsund	43	87	11	98	61
Tjörn	48	96	8	84	40
GR exkl. Kungälv	45	88	21	96	65

Kontakt

Theresa Larsen, analytiker

E-post: theresa.larsen@goteborgsregionen.se

Läs mer på goteborgsregionen.se

Bilaga 1: mP-CAT

	Nej, tar helt avstånd	Tar delvis avstånd	Tveksamt, tar varken avstånd eller instämmer	Instämmer delvis	Ja, instämmer helt
1. Vi diskuterar ofta hur vi ska ge en vård som utgår från den enskildes behov.					
2. Vi har formella teammöten där vi diskuterar den enskildes vård.					
3. Kunskaper om den enskildes livshistoria används i den enskildes vård.					
4. Relationen mellan den enskilde och personal är viktigare än arbetsuppgifterna.					
5. Vi har frihet att ändra på arbetsrutiner utifrån hur den enskilde vill ha det.					
6. Vården är anpassad efter den enskildes behov.					
7. Jag har helt enkelt inte tid att ge en vård som utgår från den enskildes behov.					
8. Miljön hindrar mig från att ge en vård som utgår från den enskildes behov.					
9. Det är viktigare att få arbetsuppgiften gjord än att skapa goda relationer med den enskilde.					
10. Den här organisationen hindrar mig från att ge en vård som är anpassad efter den enskildes behov.					
11. Bedömning av den enskildes behov sker vid varje kontakt.					
12. Det är svårt för den enskilde att röra sig i miljön.					
13. Vi tar hänsyn till den enskildes önskningar i den vård som ges.					

Bilaga 2. Antal personer i urvalet, antal svar och svarsfrekvens för enkät om personcentrering till sjuksköterskor 2022 och 2021

	2022			2021		
	Antal i urvalet	Antal svar	Svarsfrekvens i procent	Antal i urvalet	Antal svar	Svarsfrekvens i procent
Ale	32	19	59	25	17	68
Alingsås	90	48	53	50	25	50
Göteborg	494	186	38	562	214	38
Härryda	43	18	42	*		
Kungälv	51	27	53	51	17	33
Lerum	65	25	38	55	14	25
Lilla Edet	24	9	38	*		
Mölnadal	62	20	32	60	38	63
Partille	43	30	70	37	26	70
Stenungsund	43	29	67	43	23	53
Tjörn	22	17	72	28	19	68
Öckerö	22	5	23	*		
Totalt	991	436	44	911	393	44

*ingick inte i urvalet